

Kriz karşısında Modern Türk Şiiri

YAKUP ÖZTÜRK

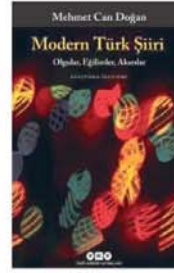
Mehmet Can Doğan, özellikle Cumhuriyet'ten 1980'lere Türk şiirinde öne çıkan şair, dergi ve şiir anlayışlarını, edebi toplulukları kimi zaman bir **kitap** hacminde kimi zaman bir makale sınırları içinde defalarca kaleme almıştır. Doğan'ın Modern Türk Şiiri kitabı da bu alandaki bilgi birikimini yansıtan kapsamlı bir çalışma olmuştur.

Mehmet Can Doğan şiire, sanatçı olarak katkısının yanında, akademisyen ve eleştirmen kimliğiyle teorik metinler üretmek yönünde bir isim. Özellikle Cumhuriyet'ten 1980'lere Türk şiirinde öne çıkan şair, dergi ve şiir anlayışlarını, edebi toplulukları kimi zaman bir **kitap** hacminde kimi zaman bir makale sınırları içinde defalarca kaleme almıştır. Yakın zamanda yayımlanan Modern Türk Şiiri de bu çalışmalar arasında değerlendirilebilecek, kimi cepheleri ve çerçevesiyle öncekilerden ayrılan bir **kitap** olarak edebi kamunun dikkatine sunulmuştur. Olgular, Eğilimler, Akımlar altbaşlığıyla yayımlanan **kitap**, Tanzimat'a intihar bahsiyle küçük bir temasta bulunduktan sonra öz Türkçecilikten Sezai Karakoç şiirine Cumhuriyet döneminin panoramasını çiziyor. **Mehmet Can Doğan**'ın diğer çalışmalarını bilenler, onun Türk şiirinin hafızası olduğunu, dergi koleksiyonlarına ve süreli **yayımlara** hâkimiyetini, irili ufaklı **yayımları** künyelerini dahi çalışmalarında kullandığını ve hatta sadece dergiler üzerine çalışmalarını olduğunu da hatırlayacaklardır. Doğan'ın elimizdeki kitabını, elbette önceki çalışmalarını da buraya katıyorum, hatta **kitaplarından** birine isim verirken "arkeoloji" kelimesini bilinçle tercih ettiğini ve kaleme aldığı yazıların arkeolojiden bir farkının olmadığını dile getirmek isterim, zenginleştirilen kaynağın, hâkimiyet kurulan kütüphane arşivi hemen görülür. Modern Türk Şiiri'ni okuyanlar, bu şiirin seyrini takip edeceklerin, şiir üzerine yazılan **kitaplardan** önce her on yıla istikamet tayin eden bir ya da birkaç derginin olduğunu, gelenek ve modernlik arasındaki tartışmaların bu dergilerde cereyan ettiğini görerek dergi koleksiyonlarına dönmeleri gerçeğini düşünmeden edemeyeceklerdir.

SIYASAL VE KÜLTÜREL YAPILANMANIN ŞİİR FORMU

Kitabının hemen başında Tanpınar'ın

"Modern Türk edebiyatı bir medeniyet kriziyle başlar." sözünü hatırlatan **Mehmet Can Doğan**, bu krizi başka krizlerin takip ettiğini dile getirerek intihar olgusundan bahseder. Tanzimat'ta kaside biçiminde anlatılarak intiharın yüceltilmiş olmasını medeniyet krizinin bireyde uyandırdığı çözüm önerisini olgusallaştırdığını yazar. Kitabın ikinci makalesi "Öz Türkçe Şiirler" başlığını taşır ve Doğan bu metni "siyasal ve kültürel yapılanmanın şiir formunu nasıl zorladığını gösteren bir olgu" biçiminde tarif eder. Kitabın çekirdeğini oluşturan bu iki yazıya ilave diğer yazı ise "Edebiyat Dünyasında Krizin Adı: Antoloji"dir. Cumhuriyet idaresi altında Avrupa gözetilerek Fransızca yayımlanan bir Türk şiiri antolojisi üzerine kaleme alınan bu yazıyı Doğan "hegemonik ilişkinin edebiyatı ve daha özelden şiiri nasıl çevrelemeye çalıştığını göstermesi bakımından olgusal" olarak tanıtır. Cumhuriyet'in erken döneminde cereyan eden bu üç olguyu



Modern Türk Şiiri

Mehmet Can
Doğan

Yapı Kredi Yayınları

Mart 2018

356 sayfa

kendisine hareket noktası olarak alan Doğan bu olguların şiirin içerisinde bulunduğu krizi görmeyi hazırladığını dile getirir.

"Öz Türkçe Şiirler" yazısı, ulus devletleşme sürecinde politikanın **sanat** çevreleriyle ilişkisini gösteren önemli tartışmalarımızdan birine yeniden yorumlar getiren bir metin. Bir dönemin sembolü büyük Servet-i Fünun dergisinin öz Türkçecilik cereyanına kendisini kapıtararak Uyanış adını alması, Hakimiyet-i Milliye gazetesinin bir sabah Ulus'a dönüvermesi yazıda görülen hatırlamalardan. Öz Türkçe etrafında üretilen metinlerde ortaya çıkan düşünme sorununa da değinen **Mehmet Can Doğan**, "Hafızası bulunmayan sözcüklerin çağrışım gücü ve alanı dil politikasıyla sınırlı kaldığından öz Türkçe metinler, yapay bir hava taşır." tespitiyle Türkçenin bir asırlık imtihanını vurgular. Yazının sonunda, CHP'nin yayın organı Hakimiyet-i Milliye'de yayımlanan şiirlerle öz Türkçenin yaygınlaştırılmasının hedeflendiği ancak bu şiirin edebiyat dünyasında kabul görmediği vurgulanır.

Modern Türk Şiiri'nin hedefini gösteren önemli metinlerinden bir diğeri daha çok 1935'te Matbuat Umum Müdürlüğüne Fransızca olarak yayımlanan Türk şiiri antolojisinin yarattığı tartışmaları değerlendiren yazıdır. Çağdaş Türk edebiyatını Avrupa'ya tanıtmak üzere hazırlanan antoloji yola çıkışının ters istikamette büyük tartışmalara sebep olmuş, günlerce farklı kalemler tarafından eleştirilmiştir. Bu yazının ardından kitaba alınan "Şiir Nasıl Ölmüyor?", Türk matbuatının en meşhur gazetecilik adamlarından olan anketçilikten faydalanılarak hazırlanmıştır. Aktüel edebiyatı biraz takip edenlerin kulağına şu iddianın çıkmadığı neredeyse görülmemiştir: şiir ölüyor. Doğan, ironik bir başlık tercih ederek meseleye yaklaşır ve bu tükenmek bilmez tartışmanın ilk defa - görebildiğim kadarıyla şerhini düşerek- Süs dergisinde Mehmed Rauf'un "Şiir Ölüyor mu?" yazısıyla edebiyatın gündemini girdiğini yazar. Ardından gelen yazı Mehmed Akif şiirinde Hakk, hak ve istiklal kelimelerinin hangi biçimlerde yer aldığını tespit etmeye yönelik bir çalışmadır. İstiklal Marşı'nın son mısraında geçen bu kelimelerin şiirin bütünü içerisindeki bağlamla sınırlı olmadığını düşünen Doğan, "Bu mısradaki her bir kelime, Mehmet Akif'in dünya görüşünde bir göstergeye karşılık gelir ve bu göstergeler de yenileriyle açılıp genişler. İslam, ahlak, ümmet, insanlık, vatan, hürriyet, hilafet, Osmanlılık, (...) ve izmihlâl, anılan mısraın bağlı olduğu düşünsel zemini belirginleştirir. Bunlar, hâlen tartışılan, ölümcül olduğu kadar toplumlara diri tutan kavramlardır." der. Modern Türk Şiiri, burada kısaca üzerinde durduğumuz yazıların dışında Cumhuriyet'in erken dönemlerinden İkinci Yeni şiirinin bütün ara sokaklarına uzanan bir seyir takip ediyor.